

A Framework for the Assessment Process of Contemporary Architectural Heritage and its Investigation in Iranian Heritage

ARTICLE INFO

Article Type

Analytic Study

Authors

Hadi Naderi ¹
Pirouz Hanachi ^{2*}
Hamed Mazaherian ³

How to cite this article

Naderi H., Hanachi P, Mazaheri H,
A Framework for the Assessment
Process of Contemporary Architectural
Heritage and its Investigation in Iranian
Heritage, .2023 March 23, 13(1):123-
141
[https://doi.org/10.1001.1.23224991.
1402.13.1.6.3](https://doi.org/10.1001.1.23224991.1402.13.1.6.3)

1. School of Architecture, College of Fine Arts, University of Tehran, Tehran, Iran.

2. School of Architecture, College of Fine Arts, University of Tehran, Tehran, Iran.

3. School of Architecture, College of Fine Arts, University of Tehran, Tehran, Iran.

*Correspondence

Address: School of Architecture, College of Fine Arts, University of Tehran, Tehran, Iran.

Email: pirouzhnachi@ut.ac.ir

Phone: 02133118638

Article History

Received: 2022/09/03

Accepted: 2023/03/19

Published:

ABSTRACT

Aims: In the protection of places with cultural significance, the identification and assessment procedure is the basic phase and generally the first step. Considering the specific characteristics of Modern and contemporary heritage, a framework for this procedure is necessary. The purpose of this research is to propose a framework based on the activities, documents and research done in this field in the global context.

Methods: This research is based on the descriptive-analytical method with library-study and logical reasoning in the three areas of registration, identification and assessment of modern works.

Findings: In this study, while reviewing the activities and researches, the criteria of the world heritage guidelines effective on the registration of modern heritage, the historical thematic identification frameworks of this heritage and a method for assessment the buildings of the era have been introduced. At the end, based on these cases, a model and framework of the assessment process of modern architectural heritage is proposed. Also, it's usage has been investigated in a domain of Iranian heritage works.

Conclusion: A framework for the assessment process of the modern architectural heritage provides the possibility of clarifying and facilitating the registration, identification and assessment of these works. Such a framework, taking into account the nature of Modern and contemporary heritage and its commonalities in the global context, has the possibility of being formulated as a general framework. To use in a national or regional context, it is necessary to adapt it considering the historical, cultural and social characteristics of the context.

Keywords: Framework, Assessment Procedure, Twentieth Century Heritage, Modern Architectural Heritage.

CITATION LINKS

[1] MacDonald S, Burke S, Lardinois S... [2]Coutinho B., Why Preserve Modern Now...[3]Pizzigatti C, Franzoni E. The problem of conservation... [4]Tostões A., Modern Built Heritage Conservation... [5]JESTER T.C. and FIXLER D.N., Modern Heritage,... [6]Jonge W., Sustainable renewal of the everyday ...[7]Vanlaethem F., The difficulté d'être of the ...[8]Elefante C., Changing World, Evolving Value ... [9]Prudon T., Preservation, design and modern architecture ...[10]Bronson S.D. and Jester T.C., Conserving ...[11]Rich G., Renewing Modernism: emerging ...[12]Denison E., Modern Heritage, the Other...[13]Blake j., On Defining the Cultural Heritage ...[14]Prudon T., Preservation of Modern ...[15]lamandi C., The Charters of Athens of 1931 and ...[16]Jokilehto J., The context of the Venice Charter...[17]O'Connor P., Heritage Conservation in Australia ...[18]FadaeiNezhad S. and Eshtrati P., Analysis of ...[19] 19. Guillet A., Docomomo International ...[20]Douet J., Industrial Heritage Re-tooled ... [21]Kuban N. and Pretelli M., Industrial Heritage,...[22]Ghanbari A., Industrial Heritage in Historical ... [23]Docomomo China, Xi'an declaration on the ...[24]Zhang S., The Preservation of 20th-Century ... [25]Docomomo Iran, Statement on Conservation ...[26]ICOMOS International, The Cádiz Document ...[27]Hari S., Heritage Listing: The beginning ...[28]van Lanen R.J., van Beek R. and Kosian ...[29]Stylianidis E., Photogrammetric Survey for the...[30]Chalana M. and Sprague T., Beyond Le Corbusier ...[31]Schmutz V. and Elliott M., World, ...[32]Hanachi P. and Eshtrati P., Investigating ...[33]Fardanesh F., World Heritage Conservation ...[34]Normandin K., The Stewardship of ...[35]Schlee A.R. and Ficher S...[36]Rezaei Ghahroodi S. and Mahdavejad, ...[37]Moravčíková H., Is there something ...[38]Dunnett J., Conservation or Change ...[39]Henket H.-J., When the Oppressive ... [40]Desbrisay L.L., What Decides "Heritage ... [41]Kumar V.K., A conceptual framework ... [42]Macdonald S. and Ostergren G., Developing an Historic Thematic Framework ...[43]Jokilehto J., The World Heritage List ...[44]English heritage, The National ...[45]Feller L. and Miller P., Public ...[46]Clayworth P., Historic heritage thematic ...[47]Marsden S. and Spearritt P., The ... [48]Sokolowicz M. and Przygodzki Z ... [49]Eshtrati P., Fadaei Nezhad S... [50]Varmaghani H., Study of Components ... [51]Brooker G. and StoneS., rereadings ... [52]Kuipers M. and de Jonge W., Designing ...[53]Gorgolewski M., Resource salvation ... [54]Douglas J. Building Adaptation ...[55]Schmidt R., Vibaek K. and Austin S ... [56]Clarke N., Kuipers M. and Stroux S ... [57]Veldpaus L. and Roders P., ...[58]Mrak I., A Methodological Framework Based on the,...[59]Ministry of Cultural Heritage, Tourism and Handicrafts ... [60]Ministry of Cultural Heritage, Tourism and Handicrafts, General Criteria...

چهارچوب فرآیند ارزیابی میراث معماری معاصر و بررسی آن در آثار ایران

هادی نادری^۱، پیروز حناچی^{۲*}، حامد مظاہریان^۳

۱- دانشکده معماری، دانشکدگان هنرهای زیبا، دانشگاه تهران.

۲- دانشکده معماری، دانشکدگان هنرهای زیبا، دانشگاه تهران (نویسنده مسئول).

۳- دانشکده معماری، دانشکدگان هنرهای زیبا، دانشگاه تهران.

چکیده

اهداف: در حفاظت از آثار دارای اهمیت فرهنگی، شناسایی و ارزیابی گام پایه و به عبارتی نخستین گام در این عرصه به شمار می‌رود. با توجه به ویژگی‌های خاص میراث معماری معاصر، وجود چارچوب و مدلی برای فرآیند این ارزیابی ضروری و مؤثر می‌نماید. هدف از این پژوهش ارائه چارچوب پیشنهادی بر مبنای فعالیت‌ها، اسناد و پژوهش‌های انجام شده در این زمینه در بستر جهانی است.

ابزار و روش‌ها: این پژوهش از روش توصیفی-تحلیلی و مبتنی بر مطالعه کتابخانه‌ای و بر پایه استدلال منطقی شکل گرفته و در آن سه حوزه ثبت، شناسایی و ارزیابی آثار مدرن بررسی و چارچوب پیشنهادی بر پایه آن ارائه شده است.

یافته‌ها: در پژوهش حاضر، ضمن بررسی فعالیت‌ها و پژوهش‌های انجام شده، معیارهای مؤثر بر ثبت جهانی میراث معاصر حاصل از جنبش مدرن، چارچوب‌های شناسایی تماتیک تاریخی این آثار و روشی برای ارزیابی آثار و بناهای این دوران مورد بررسی قرار گرفته است. در پایان، بر پایه این موارد، مدل و چارچوب پیشنهادی فرآیند ارزیابی میراث معماری معاصر ارائه شده است. همچنین کاربرد آن در دامنه‌ای از آثار ایران بررسی شده است.

نتیجه‌گیری: وجود چارچوب فرآیند ارزیابی میراث معماری معاصر، امکان تدقیق و تسهیل در ارزیابی، شناسایی و ثبت این آثار را فراهم می‌آورد. چنین چارچوبی، با توجه به ماهیت معماری معاصر و اشتراکات آن در بستر جهانی، امکان تدوین در این بستر به عنوان چارچوبی کلی را داراست، ضمن اینکه لازم است قابلیت تطبیق و سازگاری با شرایط هر کشور یا منطقه را بر پایه ویژگی‌های تاریخی، فرهنگی و اجتماعی آن دارا باشد.

کلمات کلیدی: چارچوب، فرآیند ارزیابی، میراث معماری معاصر، میراث معماری مدرن.

مقدمه

در سال‌های اخیر، حفاظت از میراث معماری مدرن و معاصر، گسترش قابل توجهی یافته و با تلاش‌های بین‌المللی و منطقه‌ای متخصصان، افراد و نهادهای عمومی

برای شناسایی، حمایت و توسعه روش‌های حفاظت از آن همراه بوده است [۱-۲]. باین‌حال همچنان در شناخت این معماری به عنوان سرمایه‌های فرهنگی قابل حفاظت، به دلیل نزدیک بودن از نظر زمانی و نبود یا ضعف قوانین و مقررات و یا دستورالعمل‌های کافی، دشواری‌ها و چالش‌های عمده‌ای به‌ویژه در بستر تحول‌پذیر امروزی وجود دارد [۵-۳]. از سویی در قرن بیستم نسبت به تمام دوران‌های پیش از آن تعداد بیشتری ساختمان ساخته شده و بنابراین تعداد بی‌شمار بناهای ایجاد شده در این دوران، چالش عمده دیگری را برای شناسایی آثار باارزش پدید می‌آورد [۸-۶]. در واقع می‌توان گفت که بخش قابل توجهی از محیط ساخته شده در بیشتر نقاط دنیا در یک‌صد سال گذشته بنا نهاده شده است [۹]. بنابراین بدیهی است با توجه به تعدد آثار، به ناچار می‌بایست انتخاب کنیم که کدام بناها، اماکن و مجموعه‌ها را حفظ نماییم. علاوه بر این لازم است در برنامه‌های حفاظتی بالادست، روند شناسایی، فهرست‌برداری، ثبت و پژوهش آثار مشخص گردد [۱۰]. معیارهای اصلی شناسایی می‌تواند با توجه به ماهیت معماری مدرن و معاصر و بر پایه معیارهای اجتماعی، زیبایی‌شناختی و یا فنی باشد [۱۱]. در این میان وجود چارچوب‌ها و استانداردهایی که برای شناسایی و ارزیابی و در نهایت حفاظت از این آثار مورد استفاده قرارگیرد، می‌تواند نقش شایان و قابل توجهی در این روند ایفا نماید. در این پژوهش با بررسی و مطالعه منابع، اسناد و رویکردهای موجود جهانی در سه حوزه مختلف -و درعین حال مرتبط- ثبت، شناسایی و ارزیابی آثار این دوره، تلاش شده تا ضمن بررسی هر یک از این حوزه‌ها، چارچوبی برای فرآیند ارزیابی آثار این دوره مشتمل بر سه زمینه پیش‌گفته -ثبت، شناسایی، ارزیابی- پیشنهاد گردد. در این چارچوب هر یک از سه حوزه مورد توجه به صورت گام‌های موازی انجام شده و تأثیرات مستقل خود را در این زمینه دربر دارد. درعین حال هر یک از این گام‌ها می‌تواند بر سایر گام‌ها نیز تأثیر مستقیم بگذارد. لازم به ذکر است

این زمینه مجدداً قابل بررسی و بازخوانی است و در عین حال، اسناد و بیانیه‌های جدیدی نیز به صورت خاص در مورد جنبه‌های مختلف میراث معاصر منتشر شده است. گسترش اسناد بین‌المللی در این زمینه بنا به گفته بلیک انعکاسی است " از نگرانی‌های سیاستمداران و هوشمندانه در زمانی که تهدید آثار در حال توسعه است "[۱۳].

تتو دور پرودن، از نظریه‌پردازان حفاظت از میراث معماری مدرن، منشورهای آتن، ونیز، بورا و سند نارا را به عنوان اسنادی پایه و تأثیرگذار معرفی می‌نماید که می‌توان به مفاهیم و محتوای آن‌ها در زمینه میراث معماری مدرن نیز رجوع کرد [۱۴]. انتشار منشور آتن ۱۹۳۱ دقیقاً با ساخت بسیاری از ساختمان‌های مدرنیستی اولیه در اروپا هم‌زمان است. این منشور بر مستندنگاری، نقدهای آگاهانه و همچنین بر نقش همکاری‌ها و هماهنگی‌های بین‌المللی و تشکیل نهادهای جهانی مرتبط تأکید دارد [۱۵]. منشور ونیز ۱۹۶۴ مفهوم یادمان یا اثر تاریخی را نه تنها شامل یک تک-اثر معماری، بلکه شامل مجموعه‌های شهری و روستایی نیز می‌داند، بنابراین نه فقط آثار شاخص بلکه آثار دیگری که به مرور زمان اهمیت فرهنگی یافته‌اند را نیز به عنوان آثار واجد ارزش معرفی می‌نماید [۱۶]. منشور بورا ۲۰۱۳ - ویرایش شده از ۱۹۷۹ - را می‌توان سندی تأثیرگذار در شناسایی میراث و از جمله میراث معاصر دانست. نقطه عطف این سند تعریف آن از "اهمیت فرهنگی" و بیان نسبی بودن معنایی آن است [۱۴]. منشور بورا با تعریف این مفهوم فراگیر به معنای ارزش‌های زیبایی‌شناختی، تاریخی، علمی، اجتماعی و یا معنوی برای نسل‌های گذشته، حال و آینده، پیوسته حفظ آن را به عنوان هدف اصلی حفاظت مطرح می‌نماید [۱۷]. سند نارا ۱۹۹۴ نیز با محوریت مفهوم اصالت، تنوع میراث فرهنگی را در بستر زمان و مکان جاری می‌داند و آن را به رسمیت می‌شناسد. [۱۸]

نخستین بیانیه بین‌المللی که به صورت خاص به مسأله حفاظت از معماری جنبش مدرن می‌پردازد بیانیه آینده‌هون متعلق به سازمان دوکومومو (DOCOMOMO) است که در سال ۱۹۹۰ منتشر شد. ترویج اهمیت معماری جنبش مدرن به افکار عمومی، مسئولین و متخصصان و جامعه

چهارچوب پیشنهادی بر پایه نظریات، اسناد و فعالیت‌های بین‌المللی انجام شده و بنابراین ویژگی‌های جهانی را مورد توجه قرار می‌دهد. با این حال همان‌گونه که مشخص است، معماری و شهرسازی مدرن به همان اندازه که یک سبک بین‌المللی است، یک سبک منطقه‌ای نیز هست، که در سراسر جهان در قالب‌های مختلف بروز پیدا می‌کند [۱۲]. بر این اساس رویکردها و چهارچوب‌های ثبت، شناسایی و ارزیابی آثار این دوره از معماری، علاوه بر شاخصه‌های مشترک بین‌المللی، در هر کشور و منطقه شاخصه‌ها و ویژگی‌های خاص خود را می‌طلبد که نیازمند بررسی‌ها و تطبیق چهارچوب با بستر مورد استفاده آن خواهد بود.

۲- مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر در صدد است تا بر پایه تجربیات جهانی، چهارچوبی را برای شناسایی و ارزیابی آثار ارائه دهد. در این راستا این پژوهش از روش توصیفی-تحلیلی و مبتنی بر پایه مطالعات کتابخانه‌ای و با استدلال منطقی و راهبرد تحلیل محتوی شکل گرفته و در آن سه حوزه ثبت، شناسایی و ارزیابی آثار معاصر با در نظر گرفتن بستر جهانی مورد بررسی قرار گرفته و چهارچوب پیشنهادی بر پایه آن ارائه شده است. در ادامه چهارچوب مورد نظر به صورت موردی در دامنه‌ای از آثار میراث معاصر ایران که در دو سال اخیر به ثبت رسیده‌اند، از حیث بعد شناسایی چهارچوب مورد بررسی قرار گرفته است. در این راستا دامنه مشخصی از آثار انتخاب و بر اساس ویژگی آن‌ها در بعد شناسایی چهارچوب تبیین گردیده و بررسی نتایج به صورت کمی بر اساس آن شکل گرفته است.

"واکاوی اسناد، منشورها و بیانیه‌های بین‌المللی تأثیرگذار در حفظ میراث معاصر" از زمان آغاز دیدگاه‌های حفظ میراث معماری در قرون و دهه‌های گذشته توصیه‌نامه‌ها، منشورها و بیانیه‌های مختلف بین‌المللی مطرح و منتشر شده که این اسناد تأثیر به‌سزایی در دیدگاه‌ها، رویکردها و سیاست‌های حفظ میراث فرهنگی در بسیاری از کشورها داشته است. در دهه‌های اخیر نیز که رویکردهای حفظ میراث معاصر به عنوان بخشی از مباحث اصلی در جوامع مختلف تخصصی شکل گرفته، این اسناد و تأثیر آن‌ها در

آموزشی و از سویی شناسایی و مستندنگاری آثار آن در این بیانیه تأکید و بیان شده است [۱۹]. در سال ۲۰۱۴ و در سیزدهمین کنفرانس بین‌المللی دوکومومو این بیانیه با افزودن بندها و مواردی شامل تأکید بر موضوع استفاده مجدد و به تبع آن توسعه پایدار در راستای حفظ میراث مدرن بازمینی و با نام جدید آیندهون-سئول منتشر شد [۶]. منشور نیژنی تاگیل، متعلق به تیکی (TICCIH)، ضمن بیان دامنه و گونه‌های میراث صنعتی، انگیزه‌های حفاظت از آن را بر پایه ارزش‌های جهانی می‌داند. همچنین ارزش‌ها را شامل تمامی ارزش‌های ملموس و ناملموس مرتبط با این میراث بیان می‌کند [۲۰]. اصول دوبلین ۲۰۱۱ پژوهش و مستندنگاری را ضروری دانسته و مهارت‌ها و دانش‌های انسانی درگیر در فرآیندهای صنعتی قدیمی را منابع مهمی در حفاظت می‌داند [۲۱]. بیانیه تاپیه برای میراث صنعتی آسیایی ۲۰۱۲، نیز نشان‌دهنده توجه روزافزون تیکی به میراث صنعتی آسیا است و ابعاد مختلف و ویژگی‌های متنوع و خاص آن را مد نظر قرار می‌دهد [۲۲]. در بیانیه شی‌آن ۲۰۱۳، درک، مستندنگاری و تفسیر بستر به عنوان عاملی اساسی در تعریف، شناسایی و ارزیابی آثار میراث معماری مدرن معرفی شده است [۲۳]. سند مادرید ۲۰۱۴ (و سپس مادرید-دهلی ۲۰۱۷) با عنوان رویکردهایی برای حفاظت از میراث معماری قرن بیستم، که توسط کمیته

میراث قرن بیستم ایکوموس منتشر شده را نیز می‌توان سندی تأثیرگذار در این زمینه دانست. بند نخست این سند به موضوع شناسایی و ارزیابی اهمیت فرهنگی آثار این دوره پرداخته و راهبردهایی را در این زمینه بیان می‌نماید [۲۴]. در سال ۲۰۱۹، بیانیه حفاظت از میراث قرن بیستم، حاصل کنفرانسی به همین نام در تهران، شناسایی و ارزیابی را به عنوان معیاری کلیدی در حفاظت پویا و پایدار مطرح می‌نماید [۲۵]. سند کادیز ۲۰۲۱، در خصوص حفاظت از میراث بتن نیز توسعه روش‌شناسی برای ارزیابی اهمیت فرهنگی، یکپارچگی و اصالت و از آن جمله تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای را به عنوان مبنایی برای توسعه سیاست‌های حفظ و احترام به اهمیت فرهنگی می‌داند [۲۶].

در نهایت بررسی این اسناد شامل موارد پایه‌ای و مرتبط، در کنار سایر متون و منابع، نشان‌دهنده این موضوع است که با توجه به ویژگی‌های مختلف فرهنگی-اجتماعی، گوناگونی، تعدد و همچنین تهدیدهای رو به رشد، مسأله شناسایی و ارزیابی آثار میراث مدرن و ارائه راهکارها و چارچوب‌هایی برای آن یکی از اساسی‌ترین گام‌ها در حفظ این آثار در سطوح بین‌المللی، ملی و منطقه‌ای است؛ راهکارها و چارچوب‌هایی که ضمن اشتراک در کلیات، قابلیت نسبی بودن و انعطاف‌پذیری داشته و با شرایط هر منطقه‌ای قابل بازخوانی و تطبیق باشد.

جدول ۱. بررسی اسناد، بیانیه‌ها و منشورهای بین‌المللی پایه و مرتبط مؤثر در حفظ میراث معماری مدرن و معاصر، منبع: نگارندگان

نوع سند	نام سند	سال انتشار	اصول مورد تأکید	مؤلفه‌های کلیدی
پایه	منشور آتن	۱۹۳۱	تأکید بر اهمیت مستندنگاری، تأکید بر نقدهای آگاهانه در مرمت، تأکید بر نقش همکاری‌ها و تشکیل نهادهای جهانی	مستندنگاری؛ نگرش جهانی
پایه	منشور ونیز	۱۹۶۴	بیان ضرورت تدوین اصول بین‌المللی در عرصه حفاظت؛ بیان مفهوم اثر تاریخی نه تنها شامل تک-اثر بلکه شامل مجموعه‌های شهری و روستایی، و نه فقط آثار شاخص بلکه سایر آثار؛ میان‌رشته‌ای بودن موضوع حفاظت؛ جدایی‌ناپذیری بنا از تاریخ و بستر آن؛ بیان ارزش‌های زیبایی‌شناختی و تاریخی به عنوان هدف اصلی حفاظت.	تدوین اصولی بین‌المللی؛ گسترش دامنه آثار؛ تاریخ و بستر آثار
پایه	کنوانسیون میراث جهانی	۱۹۷۲	ایجاد فهرست میراث جهانی؛ تشویق کشورهای عضو به شناسایی و حفاظت از میراث فرهنگی و طبیعی؛ تعریف میراث فرهنگی در زیرمجموعه‌های؛ یادمان‌ها، مجموعه‌ای از بناها، سایت‌ها؛ تأکید بر تدوین معیارهای ثبت در مقیاس جهانی	فهرست میراث جهانی؛ تدوین معیارهای ثبت
پایه	منشور بورا	۱۹۸۱	ارائه تعریف از اهمیت فرهنگی؛ بیان نسبی بودن معنایی اهمیت فرهنگی؛ بیان احتمال تجسم اهمیت فرهنگی در اجزاء، لایه‌ها و ویژگی‌های مختلف مکان؛ بیان نگاه‌داری از اهمیت فرهنگی یک مکان به عنوان هدف حفاظت؛ لزوم ارائه تفسیر برای افزایش درک و تعامل نسبت به اهمیت فرهنگی.	اهمیت فرهنگی؛ نسبت ارزش‌ها؛ اهمیت فرهنگی در لایه‌ها و اجزاء مکان
مرتبط	بیانیه آیندهون	۱۹۹۰	ترویج عمومی اهمیت معماری جنبش مدرن؛ ترویج شناسایی و پایش و بررسی آثار معماری جنبش مدرن	ترویج اهمیت معماری مدرن؛ ترویج شناسایی و پایش

	دوکومومو		
پایه	سند نارا	۱۹۹۴	با تعریف جدیدی از مفهوم اصالت، تنوع میراث فرهنگی را در بستر زمان و مکان جاری می‌داند؛ توانایی درک ارزش‌ها میراث فرهنگی به میزان منابع اطلاعاتی درباره آن ارزش‌ها بستگی دارد؛ قضاوت در مورد اصالت به جنبه‌های مختلف منابع (شامل لایه‌های مختلف بنا) بستگی دارد.
مرتبط	مشور نیزنی تاگیل (تیک)	۲۰۰۳	تعریف میراث صنعتی، گونه‌ها و ویژگی‌های آن؛ بیان ارزش‌های میراث صنعتی؛ تأکید بر اهمیت شناسایی، ثبت و پژوهش میراث صنعتی (بند ۳)
مرتبط	اصول دوبلین	۲۰۱۱	تأکید بر مستندنگاری و درک ساختارهای میراث صنعتی، سایت‌ها، مناطق و مناظر و ارزش‌های آن؛ بیان ضرورت پژوهش و مستندنگاری جنبه‌های مختلف میراث صنعتی برای شناسایی، حفاظت و پاسداشت آن؛ ضرورت پژوهش و مستندنگاری ابعاد تاریخی، فنی و اجتماعی-اقتصادی میراث صنعتی به عنوان پایه‌ای برای حفاظت و مدیریت؛ تأکید به بهره‌گیری از منابع متعدد در پژوهش و مستندنگاری؛
مرتبط	بیانیه تاییه	۲۰۱۲	توجه به میراث صنعتی آسیا و ابعاد مختلف و ویژگی‌های متنوع و خاص آن؛ در خطر بودن میراث صنعتی با توجه به توسعه شتابان و لزوم تدوین استراتژی‌های حفاظت در سطوح بین‌المللی، ملی و منطقه‌ای
مرتبط	بیانیه شی‌آن	۲۰۱۳	ارائه تعریف بستر (context) و ویژگی‌های آن و تأکید بر نقش آن در اهمیت معنایی آثار میراث معماری مدرن؛ بیان ضرورت درک، مستندنگاری و تفسیر بستر در روند شناسایی و ارزیابی آثار میراث معماری مدرن.
مرتبط	سند مادرید	۲۰۱۴	بهره‌گیری از معیارهای پذیرفته شده در ارزیابی و شناسایی میراث؛ بیان تأثیرگذاری عناصر مکان و روابط میان افراد، محیط و مکان در شناخت و درک اهمیت معنایی آن؛ تأکید بر ضرورت ارزیابی فضاهای داخلی، لوازم، مبلمان و آثار هنری، تجهیزات و ماشین‌آلات صنعتی برای درک اهمیت معنایی؛ بیان ضرورت شناخت و ارزیابی فرم‌ها، سازه‌ها، مصالح و تکنیک‌های نوآورانه؛ تأکید بر ضرورت شناخت و ارزیابی بستر و زمینه؛ تأکید بر ضرورت شناخت و ارزیابی ایده‌ها و روش‌های توسعه و زیرساخت‌های شهری در شناسایی و ارزیابی؛ تأکید بر ایجاد و توسعه فعالانه فهرست‌های میراث قرن بیستم بر پایه پایش‌های سیستماتیک؛ بهره‌گیری از تحلیل‌های تطبیقی و مقایسه‌ای برای ایجاد اهمیت فرهنگی.
مرتبط	بیانیه حفاظت از میراث قرن بیستم، تهران	۲۰۱۹	شناسایی و ارزیابی به عنوان معیاری کلیدی در حفاظت پویا و پایدار
مرتبط	سند کادیز (حفاظت از میراث بتن)	۲۰۲۱	توسعه روش‌شناسی برای ارزیابی اهمیت، یکپارچگی و اصالت از جمله تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای، به عنوان مبنایی برای توسعه سیاست‌های حفظ اهمیت فرهنگی

ثبت آثار معماری مدرن

ثبت به معنای قرارگرفتن در فهرست‌های رسمی در سطوح بین‌المللی، ملی و منطقه‌ای بر پایه معیارهای از پیش تدوین شده است که سبب ایجاد حمایت‌های قانونی از مکان می‌شود. در واقع ثبت مکان‌ها در فهرست‌های میراثی، چارچوب قانونی را برای مدیریت تغییرات و حفظ اهمیت و ارزش‌های آن فراهم آورده و در عین حال تأثیرات و مزیت‌هایی از جمله: حفاظت و حمایت از آثار، توسعه پژوهش، توسعه گردشگری، افزایش اعتبار جمعی و حس مکان را در بر دارد [۲۷].

میراث جهانی را می‌توان بالاترین سطح برای ثبت از نظر سازمانی و در مقیاس بین‌المللی دانست [۲۸-۲۹]. به عبارتی بالاترین عنوانی که هر مکان تاریخی می‌تواند دریافت کند، که در مقیاس جهانی نیز پذیرفته شده است، ثبت در

فهرست میراث جهانی است [۳۰]. از منظری دیگر، سایت‌های میراث جهانی یونسکو به عنوان منبع سرمایه نمادین یا شاخصی از «ثروت فرهنگی» ملت‌ها محسوب می‌شوند [۳۱]. کنوانسیون حمایت از میراث فرهنگی و طبیعی جهان سند بین‌المللی منحصربه‌فردی را برای شناخت و حفاظت میراث فرهنگی و طبیعی باارزش برجسته جهانی ارائه نموده است [۳۲] و ضمن اینکه از تصویب این کنوانسیون در سال ۱۹۷۲، سالیان زیادی -پنجاه سال- می‌گذرد، درده‌های اخیر تمایل کشورها برای افزودن آثار طبیعی و فرهنگی قلمروشان در این فهرست افزایش یافته است [۳۳]. هر مکان برای در نظر گرفته شدن به عنوان میراث جهانی لازم است دارا بودن "ارزش جهانی برجسته" از دیدگاه‌های مختلف، از جمله علمی، انسان‌شناسی، و

زیبایی‌شناختی را به اثبات برساند و در این راستا مکان می‌بایست حداقل یکی از ۱۰ معیار مشخص شده توسط کنوانسیون را در بر گیرد [۳۰-۳۱].

با توجه به اهمیت و جایگاه ثبت و فهرست میراث جهانی و همچنین با توجه به رویکرد، سطح و بستر مورد مطالعه، در این پژوهش معیارهای مؤثر در ثبت میراث معماری جنبش مدرن در فهرست جهانی بررسی و در موضوع ثبت در چارچوب پیشنهادی مورد استفاده قرار گرفته است.

فهرست میراث جهانی، در زمان نگارش این پژوهش، تعداد ۱۱۵۴ مکان ثبت شده (۸۹۷ مکان فرهنگی، ۲۱۸ مکان طبیعی و ۳۹ مکان فرهنگی-طبیعی) را شامل می‌شود. مکان‌های فرهنگی ثبت‌شده دامنه وسیعی از آثار را از دوران‌های مختلف و از جمله دوران معاصر و میراث جنبش مدرن در بر می‌گیرد، هر چند به نظر می‌رسد آثار معاصر و به ویژه آثار مربوط به جنبش مدرن در این فهرست تعداد و فراوانی بسیار کمتری نسبت به آثار دوران تاریخی پیش از خود دارند. در مطالعه کلیه بناهای ثبت شده مشخص شد

که تا کنون ۹۵ اثر مربوط به میراث معاصر در این فهرست جای گرفته است. در مرحله بعد با مطالعه و بررسی توضیحات و شرح معیارهای ثبت عنوان شده برای هر اثر، مکان‌هایی که در شرح معیارهای آن به جنبش مدرن اشاره شده است، و به عبارتی جنبش مدرن در معماری از دلایل و ارکان ثبت آن‌ها در نظر گرفته شده، شناسایی و مورد مطالعه قرار گرفت.

بر این اساس شهر برازیلیا، پایتخت برزیل (۱۹۶۰-۱۹۵۶)، به عنوان نخستین نمونه و به عنوان الگویی از شهرسازی مدرن در قرن بیستم، در سال ۱۹۸۷ در فهرست میراث جهانی به ثبت رسیده است. ساختمان‌های باهاوس (۱۹۳۳-۱۹۱۹) در آلمان، در ۱۹۹۶ و آثار لوکوربوزیه شامل ۱۷ بنا و سایت در هفت کشور و آثار معماری فرانک لوید رایت در آمریکا در سال‌های اخیر به ثبت رسیده است [۳۴-۳۵]. بر اساس رویکرد مطرح شده تعداد ۲۲ سایت/مکان ثبت شده بر پایه جنبش معماری مدرن در فهرست جهانی به چشم می‌خورد که در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. بررسی آثار ثبت شده از جنبش مدرن در فهرست میراث جهانی. گردآوری: نگارندگان

ردیف	نام مکان	کشور	سال ثبت	معیار ثبت
۱	برازیلیا	برزیل	۱۹۸۷	(i)(iv)
۲	باهاوس و محوطه‌های آن در دسائو، وایمار و برناتو	آلمان	۱۹۹۶-۲۰۱۷	(ii)(iv)(vi)
۳	خانه‌های شهری معمار ویکتور اورتا (بروکسل)	بلژیک	۲۰۰۰	(i)(ii)(iv)
۴	خانه ریتولد شرودر	هلند	۲۰۰۰	(i)(ii)
۵	دانشگاه کیوداد کاراکاس	ونزوئلا	۲۰۰۰	(i)(iv)
۶	ویلا توگندات در برونو	چک	۲۰۰۱	(ii)(iv)
۷	شهر سفید تل آویو	فلسطین اشغالی	۲۰۰۳	(ii)(iv)
۸	خانه و استودیو لوئیس باراکان	مکزیک	۲۰۰۴	(i)(ii)
۹	لو آور، شهر بازسازی شده توسط آگوست پره	فرانسه	۲۰۰۵	(ii)(iv)
۱۰	آثار آنتونی گائودی	اسپانیا	۱۹۸۴-۲۰۰۵	(i)(ii)(iv)
۱۱	تالار سده در وروتسواف	لهستان	۲۰۰۶	(i)(ii)(iv)
۱۲	پردیس مرکزی شهری دانشگاه مستقل ملی مکزیک	مکزیک	۲۰۰۷	(i)(ii)(iv)
۱۳	مجتمع‌های مسکونی مدرنیسم برلین	آلمان	۲۰۰۸	(ii)(iv)
۱۴	خانه استوکلث	بلژیک	۲۰۰۹	(i)(ii)
۱۵	کارخانه فاگوس در آلفلد	آلمان	۲۰۱۱	(ii)(iv)
۱۶	کارخانه فن نل	هلند	۲۰۱۴	(ii)(iv)

۱۷	شیاپهرشتاد و منطقه کوتورهایوس و چپله‌هایوس	آلمان	۲۰۱۵	(iv)
۱۸	آثار معماری لوکوروبوزیه، سهمی برجسته در جنبش مدرن	آرژانتین، بلژیک، فرانسه، آلمان، هند، ژاپن، سوئیس	۲۰۱۶	(i)(ii)(vi)
۱۹	مجموعه مدرن پامپولا	برزیل	۲۰۱۶	(i)(ii)(iv)
۲۰	اسمره: شهر مدرنیست آفریقایی	اریتره	۲۰۱۷	(ii)(iv)
۲۱	ایوریا، شهر صنعتی قرن بیستم	ایتالیا	۲۰۱۸	(iv)
۲۲	معماری قرن بیستم فرانک لوید رایت	آمریکا	۲۰۱۹	(ii)

واقع پس از تمرکز بر معماران و آثار شاخص این دوران، لازم است پژوهش‌ها در خصوص شناسایی‌های تماتیک آثار انجام شود [۳۷]. معماری جنبش مدرن بر این اساس که ایده معماری باید تغییر کند و گویای پیشرفت‌های فنی معاصر خود باشد شکل گرفت [۳۸]. در واقع معماری مدرن تنها یک سبک نیست، بلکه یک روش تفکر و بیانگر ارزش‌های معاصر دوران خود است [۳۹] و حفظ بناهای آن به ما آگاهی و بینش در خصوص شرایط اجتماعی و فرهنگی دوران خود را خواهد داد [۴۰]. بنابراین چارچوب‌های شناسایی آن لازم است بر پایه درک بسترهای اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و تاریخی شکل گیرد [۴۱].

در سال ۲۰۰۹، کمیته تخصصی قرن بیستم ایکوموس طی گزارش‌هایی به نبود مطالعه تماتیک جامع و گسترده در راستای چارچوبی برای شناسایی معماری معاصر اشاره داشت. در همین راستا موسسه گتی و ایکوموس در ۲۰۱۱، طی متن مشترکی، ضمن اشاره به این موضوع، کاربرد چنین چارچوبی در سطح بین‌المللی را تسهیل و زمینه‌سازی در بررسی نامزدهای میراث جهانی مربوط به قرن بیستم و تحلیل تطبیقی مکان‌های ثبت شده دانسته و همچنین در سطوح ملی و محلی آن را به ویژه در شناسایی و حفاظت از میراث مستند نشده معاصر تأثیرگذار می‌دانند [۴۲].

ایکوموس در سال ۲۰۰۳ بررسی و تحلیل جامعی در خصوص کلیه آثار ثبت شده در فهرست میراث جهانی ارائه داد که از جمله کاربرد آن را تدوین چارچوب‌های تماتیک برای شناسایی آثار معرفی کرده است. در سند منتشر شده از این تحلیل، ضمن ارائه چارچوبی اولیه برای شناسایی آثار در مشخصه‌های زمانی و مکانی مختلف، به این موضوع اشاره شده است که تعداد آثار دوران تاریخی فراوانی بسیار

با بررسی کلیه معیارهای مؤثر در ثبت آثار جنبش مدرن، مشخص می‌شود که آثار مربوط به این جنبش که تاکنون در فهرست میراث جهانی به ثبت رسیده‌اند، معیارهای (i)، (ii)، (iv) و (vi) را در بر می‌گیرند و سایر معیارها در ثبت آن‌ها مشاهده نمی‌شوند. بنابراین این معیارها را به شرح زیر می‌توان در این زمینه تأثیرگذار دانست:

(i) نشانه شاهکار نبوغ خلاقانه بشر باشد. (ii) شاهد تبادل ارزش‌های انسانی طی یک دوره زمانی خاص یا در یک محدوده فرهنگی از جهان، که باعث پیشرفتی در زمینه‌های معماری یا فنی، آثار بزرگ هنری، شهرسازی یا طراحی مناظر شده باشد. (iv) نمونه‌ای بارز از گونه‌ای از بنا یا مجموعه‌ای فنی یا معماری و یا منظر باشد که نماینده مرحله یا مراحل مهمی از تاریخ بشر هستند. (vi) به صورت مستقیم و یا ملموس، با رویدادها و یا سنت‌های زیست، عقاید، باورها و یا آثار هنری و ادبی بااهمیت برجسته جهانی مرتبط باشد [۳۶]. بر این اساس، این معیارها در چارچوب پیشنهادی فرایند ارزیابی به عنوان معیارهای مؤثر در ثبت آثار معماری مدرن در سطح بین‌المللی معرفی شده است.

شناسایی

شناسایی به معنای پایش‌های سیستماتیک در راستای تهیه و توسعه فهرست مکان‌های دارای اهمیت فرهنگی است. تهیه این فهرست‌ها تأثیر فرهنگی و در صورت ثبت مکان تأثیرات حقوقی در حفظ بنا را به دنبال خواهد داشت. از جمله راهکارهای اصلی در خصوص انجام پایش‌های سیستماتیک تدوین و ایجاد چارچوب‌ها و مطالعات تماتیک در بستر مورد پژوهش است. این موضوع به‌ویژه در خصوص معماری مدرن و معاصر کاربرد ویژه‌ای دارد. در

بیشتری نسبت به دوران معاصر و همچنین دوره پیشاتاریخی دارد [۴۳]. چنین چارچوب‌هایی برای شناسایی در مقیاس‌های دیگر و ازجمله در سطوح ملی و محلی نیز در برخی کشورها قابل مشاهده است. در مقیاس ملی، می‌توان به چارچوب تماتیک کشور انگلستان اشاره کرد که بخشی از موضوعات و تم‌ها به صورت خاص به موارد مربوط به میراث معاصر اشاره داشته و در برخی موضوعات و تم‌ها، میراث قرن بیستم به صورت زیرمجموعه‌ای از یک تم کلی‌تر آورده شده است [۴۴]. همچنین در سطح ملی، در آمریکا نخستین چارچوب تماتیک در سال ۱۹۳۶ تدوین و پس از آن در سال‌های ۱۹۸۷ و ۱۹۹۰، این چارچوب مجدداً مورد بازبینی قرار گرفت که از دلایل آن می‌توان به نیاز به مطابقت برخی از تم‌ها با موارد مرتبط با میراث معاصر اشاره کرد [۴۵]. در استرالیا نیز نخستین چارچوب تماتیک در ۱۹۹۷ تدوین و در ۲۰۰۱ نسخه نهایی آن منتشر شد. از مشخصه‌های این چارچوب نسبت به سایر کشورها می‌توان به تأکید آن در تأثیر انسان بر محیط طبیعی اشاره کرد [۴۶] که بیانگر ویژگی‌ها و تأثیر بستر در تدوین چنین چارچوب‌هایی است.

در سال ۲۰۲۱ موسسه گتی و ایکوموس چارچوبی را با عنوان "چارچوب تماتیک تاریخی قرن بیستم" به انتشار رسانده‌اند. این چارچوب تماتیک محرک‌های اصلی اجتماعی، فناوری، سیاسی و اقتصادی که جهان را در طول قرن بیستم شکل و تغییر شکل داده‌اند، شناسایی می‌کند [۴۷]. چارچوب یادشده ده سرفصل یا موضوع یا تم را برای شناسایی آثار معاصر بر می‌شمرد که هر یک از این موضوعات شامل زیرمجموعه و بر آن اساس گونه‌های ساختمانی متفاوت می‌باشد. در جدول ۳، تم‌ها، زیرمجموعه‌های آن‌ها و گونه‌های ساختمانی مربوط به هر تم آورده شده است. همان‌گونه که در این سند نیز ذکر شده است، این چارچوب تماتیک تاریخی جنبه جهانی داشته، باین‌حال تلاش شده است که با تطبیق و سازگار کردن آن قابلیت استفاده در مناطق و کشورهای مختلف را دارا باشد. بر این اساس با توجه به رویکرد پژوهش حاضر، تم‌های مطرح شده در این سند به عنوان مرجع و ابزار در بخش شناسایی در چارچوب پیشنهادی فرآیند ارزیابی مورد استفاده قرار گرفته است.

جدول ۳. تم‌ها، زیرمجموعه تم‌ها و گونه‌های ساختمانی مرتبط با آن‌ها در شناسایی تماتیک تاریخی میراث قرن بیستم. [۴۷]

شماره تم	تم (موضوع)	زیرمجموعه تم	انواع مکان‌ها
۱	شهرنشینی و رشد شهرهای بزرگ	مهاجرت انبوه جمعیت به مناطق شهری و کاهشی شهرهای کوچک؛ افزایش وسعت، جمعیت و تراکم شهر؛ افزایش مقیاس و دامنه نیازهای زیرساختی؛ معرفی منابع جدید انرژی؛ بهبود در حمل و نقل انبوه؛ تأثیر ماشین و کامیون؛ گسترش و انقباض شهرها و نواحی صنعتی؛ تعریف اشکال جدید زندگی شهری؛ تراکم و حاشیه نشینی؛ بازسازی و نوسازی درون شهرها	شهرهای جدید و شهرهای برنامه‌ریزی‌شده؛ مسکن اجتماعی و شهرک‌های مسکونی؛ زاغه‌ها؛ حومه شهری؛ مراکز خرید؛ مناظر شهری و پارک‌های عمومی؛ کمپ‌های پناهندگان؛ سیستم‌های آب و فاضلاب؛ آرامگاه، مقبره و گورستان‌ها؛ تأسیسات مدیریت زباله و بازیافت؛ نیروگاه‌ها و زیرساخت‌ها؛ ساختمان‌های بلند و آسمان‌خراش‌ها؛ ایستگاه‌ها و زیرساخت‌های حمل و نقل انبوه شهری؛ زیرساخت‌ها و خدمات مرتبط با خودرو و کامیون؛ کارخانه‌ها و مناطق صنعتی؛
۲	توسعه شتابان علم و فناوری	افزایش سرعت و مقیاس تغییرات علمی؛ توسعه و انتقال منابع جدید انرژی؛ توسعه مصالح ساختمانی و تکنیک‌های ساخت و ساز جدید؛ پیشرفت در مهندسی؛ پیشرفت در ارائه و مدیریت بهداشت عمومی؛ توسعه فناوری‌های نوین پزشکی؛ پیشرفت در درک رفتار انسان و سلامت روان؛ کاربرد تحقیق در توسعه محصولات و خدمات؛ انطباق فناوری نظامی برای استفاده غیرنظامی و تجاری؛ تحقیق و اکتشاف فضایی	پالایشگاه‌های نفت؛ تأسیسات و نیروگاه‌های انرژی‌های تجدیدپذیر؛ سایت‌های هسته‌ای و نیروگاه‌ها؛ سازه‌های ساخته‌شده با مصالح ساختمانی جدید؛ ساختمان‌ها و سازه‌های نوآورانه سازه‌ای؛ بیمارستان‌ها و امکانات پزشکی؛ آسایشگاه‌ها، مراکز مراقبت سالمندان و امکانات بهداشت روان؛ امکانات تحقیق و توسعه؛ آزمایشگاه‌های علمی؛ سایت‌های تحقیقاتی فضایی؛ سایت‌ها پرتاب ماهواره
۳	کشاورزی مکانیزه و صنعتی	تغییر مناظر روستایی؛ مکانیزاسیون کشاورزی؛ افزایش بهره‌وری کشاورزی؛ مدیریت فشرده آب و آبیاری در مقیاس بزرگ؛ اشکال جدید فراوری کشاورزی؛ اشکال جدید تولید و حمل و نقل کشاورزی در مقیاس صنعتی؛ رشد کشاورزی شرکتی؛ اثرات زیست‌محیطی کشاورزی؛ انقلاب سبز؛ کشاورزی ارگانیک و جنبش غذای آهسته؛ ادامه کشاورزی معیشتی	زیرساخت‌های آبیاری و مدیریت آب؛ نیروگاه‌های برق آبی و طرح‌های برق‌رسانی روستایی؛ انبار بزرگ مقیاس غلات؛ تأسیسات تولید ماشینی کشاورزی و ذخیره‌سازی؛ تأسیسات فراوری و توزیع مواد غذایی در مقیاس صنعتی؛ مراکز و نمایشگاه‌های کشاورزی؛ مناظر تک‌کشتی؛ مزارع آب‌کشت و آبی‌پروری؛ مزارع بادی و خورشیدی
۴	تجارت جهانی و شرکت‌های جهانی	افول استعمار اقتصادی؛ ظهور بلوک‌های تجاری دوجانبه و چندجانبه و موافقت‌نامه‌های تجاری بین‌المللی؛ گسترش اقتصادهای آسیایی؛ ظهور شرکت‌های چند ملیتی و حق امتیاز جهانی؛ تغییر چشم‌اندازهای بنادر و تأثیر نظام حمل و نقل کانتینتری؛ بین‌المللی‌سازی تجارت و تولید؛ گسترش واردات و صادرات انرژی	کارخانه‌های عظیم صنعتی؛ کارخانه‌های تولیدی و مراکز توزیع بین‌المللی؛ کارخانجات تولید انبوه و سیستم‌های حمل و نقل مرتبط؛ دفاتر و ساختمان‌های اداری شرکتی و سازمانی؛ مجموعه‌های دارای امتیازهای جهانی مانند خرده‌فروشی، رستوران، هتل؛ سازه‌های بندری از جمله بنادر متروک‌شده؛ بندرهای کانتینری؛ سازه‌ها و پالایشگاه‌های استخراج نفت؛ تأسیسات تولید و ذخیره انرژی
۵	سیستم‌های حمل و نقل و ارتباطات جمعی	گسترش حمل و نقل راه دور کالا و انسان؛ تکامل شیوه‌های حمل و نقل قدیمی؛ ورود کامیون و اتوبوس؛ ورود و رشد سفرهای هوایی؛ گسترش و ادغام اشکال قبلی ارتباطات؛ توسعه ارتباطات جمعی؛ ظهور فناوری دیجیتال	ایستگاه‌های راه‌آهن، تأسیسات و زیرساخت‌ها؛ پل‌ها؛ ایستگاه‌ها و شبکه‌های اتوبوس؛ جاده‌ها، آزادراه‌ها و بزرگراه‌ها؛ پایانه‌های حمل و نقل مسافری؛ فرودگاه‌ها و امکانات مربوطه؛ امکانات پستی؛ شبکه‌ها و زیرساخت‌های مخابراتی؛ ایستگاه‌های پخش تلویزیونی و رادیویی، شبکه‌ها و امکانات؛ محوطه‌های مرتبط با کامپیوتر و اینترنت
۶	بین‌المللی‌سازی، دولت‌های ملی جدید و حقوق بشر	تکامل توتالیتراسم، کمونیسم و دموکراسی؛ سیر تحول امپریالیسم و استعمار (زدایی)؛ پسا استعمار، جنبش‌های استقلال‌طلبی و دولت‌های ملی در حال ظهور؛ تأسیس سازمان‌های غیردولتی بین‌المللی؛ واکنش جهانی به پلایه؛ توسعه حقوق بین‌الملل؛ مبارزه برای به رسمیت شناختن حقوق	فضاهای عمومی و بناهایی که دولت‌سلطه‌ای جدید را تجلی می‌کنند؛ فضاهای عمومی و بناهایی که بیانگر ایدئولوژی سیاسی یا هویت ملی هستند؛ پایتخت‌ها و مراکز اداره هدفمند؛ یادمان‌ها و یادبودهای استقلال؛ محل‌های مرتبط با اتحاد ملی؛ زیرساخت‌های توسعه‌یافته توسط

		بشر؛ جنبش‌های اجتماعی و به رسمیت شناختن حقوق فردی	دولت-ملت‌های جدید؛ مکان‌های مرتبط با بلایای طبیعی یا انسانی؛ مکان‌های مرتبط با نقض حقوق بشر؛ سایت‌های مرتبط با جنبش‌های اجتماعی؛ مکان‌ها و سکونتگاه‌های ضد فرهنگی
۷	حفاظت از محیط زیست، ساختمان‌ها و مناظر	توسعه قوانین و مقررات دولتی حفاظت؛ رشد سازمان‌های مدنی حفاظت؛ رشد حمایت جمعی و کنشگری؛ حفظ اماکن طبیعی؛ آلودگی و تخریب سریع محیط زیست؛ حفاظت از میراث فرهنگی؛ تخصصی شدن حفاظت از میراث؛ بازسازی اماکن تاریخی؛ همکاری بین‌المللی در حفاظت؛ گسترش تعریف میراث؛ توسعه پایدار	پارک‌های ملی؛ ذخیره‌گاه‌های طبیعی؛ ذخیره‌گاه‌های دریایی؛ مکان‌های تخریب محیط (طبیعی یا انسانی)؛ میراث حفاظت‌شده ساختمانی؛ مکان‌ها و محدوده‌های تاریخی بازسازی‌شده؛ ساختمان‌ها، فضاها، سازه‌ها و زیرساخت‌های قدیمی‌تر که به طور تطبیقی استفاده مجدد شده است؛ موزه‌ها و مراکز بازدید در مکان‌های میراث فرهنگی و مناطق طبیعی؛ مکان‌ها و ویرانه‌های متروکه؛ مکان‌های مرتبط با خطرات درناک یا اقلیت‌های اجتماعی
۸	فرهنگ مردمی و گردشگری	افزایش اوقات فراغت؛ افزایش مشارکت در ورزش‌های فردی و رقابتی؛ رشد تماشاگران ورزش‌های همگانی و مسابقات ورزشی بین‌المللی؛ تولید، پخش و نمایش فیلم؛ رشد سرگرمی‌های خانگی از طریق تلویزیون و رادیو؛ ظهور عکاسی عمومی؛ پیدایش شهرسازی و پارک‌های موضوعی؛ گسترش نمایشگاه‌های بین‌المللی؛ قانونی شدن شرط‌بندی؛ رشد و ترویج گردشگری؛ توسعه امکانات خدمات بازدیدکنندگان؛ ظهور سفرهای مبتنی بر خودرو	امکانات ورزش، سرگرمی و تفریحی؛ استادیوم‌ها و محوطه‌های المپیک؛ سینما و تئاتر؛ استودیوهای تلویزیون و فیلم؛ امکانات پخش تلویزیونی و رادیویی؛ پارک‌های تفریحی و نمایشگاه‌ها؛ مکان‌های نمایشگاه‌های جهانی؛ کارینوها؛ مسیرهای مسابقه؛ فرودگاه‌ها، پایانه‌های اتوبوس و ایستگاه‌های قطار؛ اقامتگاه‌ها؛ امکانات کنفرانس و اجلاس؛ رستوران‌ها و کافه‌ها؛ برج‌های رصد و سکوها؛ مشاهده؛ جاذبه‌های کنار جاده و ایستگاه‌های استراحت
۹	مؤسسات مذهبی، آموزشی و فرهنگی	رشد و انحصار ادیان بزرگ؛ تأثیر تحولات مذهبی بر ساماندهی فضاها؛ عبادی؛ بهبود نرخ سواد؛ افزایش نقش دولت‌ها در آموزش همگانی؛ گسترش همه سطوح آموزش عمومی؛ خصوصی و مذهبی؛ تغییرات در آموزش؛ رشد آموزش غیررسمی از طریق موزه‌ها و کتابخانه‌ها؛ افزایش دسترسی به موزه‌ها و کتابخانه‌ها؛ نهادهای آموزشی و فرهنگی به عنوان ابراز غرور ملی	عبادتگاه‌ها، نمازخانه‌ها، زیارتگاه‌ها و سایر اماکن مقدس؛ مدارس ابتدایی و راهنمایی دولتی و خصوصی؛ دانشگاه‌ها و دانشگاه‌های دولتی و خصوصی؛ مؤسسات آموزشی مذهبی؛ زمین‌های بازی عمومی؛ آموزشگاه‌های فنی؛ موزه‌ها؛ کتابخانه‌ها؛ مراکز فرهنگی
۱۰	جنگ و پسایند آن	تغییر ماهیت جنگ؛ جنگ در مقیاس جهانی؛ دو جنگ جهانی؛ گسترش نقش زنان و اقلیت‌ها در زمان جنگ؛ جنگ‌های داخلی؛ بازتوسعه مرزهای ملی؛ نسل‌کشی و پاکسازی قومی و مذهبی؛ مهاجرت‌های دسته‌جمعی اجباری؛ جنگ سرد؛ انقلاب و قیام ضد انقلاب؛ استعمارزدایی و جنگ‌های استقلال‌طلبانه؛ رشد تروریسم؛ یادبود جنگ و درگیری؛ بازیابی و بازسازی پس از جنگ	میدان‌های جنگ؛ سازه‌ها و تأسیسات نظامی؛ سایت‌های موشکی؛ مکان‌های مرتبط با مشارکت غیرنظامی در فعالیت‌های جنگی؛ اردوگاه‌های اسیران جنگی و اردوگاه‌های کار اجباری؛ مکان‌های فجایع و آسیب؛ اردوگاه‌های کار اجباری و مرگ؛ کشتی‌ها و سایر تجهیزات غرق‌شده؛ سایت‌های آزمایش هسته‌ای و سیلوهای هسته‌ای زیرزمینی؛ سایت‌های دفاع غیرنظامی؛ گورستان‌های نظامی؛ یادبودها و یادمان‌ها؛ شهرها، شهرک‌ها و مناظری که پس از آسیب‌دیدگی در جنگ بازسازی شده‌اند.

ارزیابی

ارزیابی به معنای تجزیه و تحلیل یک مکان به منظور شناخت، تفسیر و درک اهمیت و یا سایر ویژگی‌های آن است، همچنین ارزیابی امکان تحلیل‌های تطبیقی مکان در راستای شناسایی آثار بااهمیت فرهنگی را فراهم می‌نماید. مطالعات باهدف ارزیابی میراث به طور فزاینده‌ای مبتنی بر ترکیبی از روش‌های مختلف و رویکردهای علمی‌اند. همچنین برای به دست آوردن دیدگاه‌های مختلف در ارزیابی، روش‌های پیچیده‌ای مبتنی بر ویژگی‌های کمی و کیفی با مشارکت کارشناسان حوزه‌های مختلف به کار گرفته می‌شود. باین‌حال، علیرغم افزایش تعداد مطالعات تجربی در مورد ارزیابی میراث، هنوز تعداد کمی از آن‌ها قابلیت تعمیم نتایج و رویکرد را دارا هستند [۴۸].

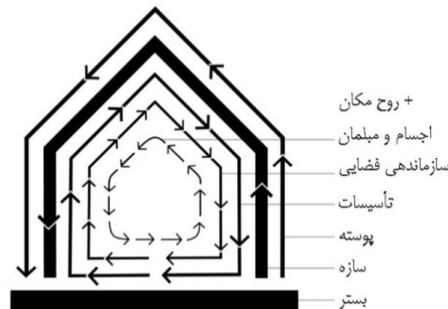
ازجمله رویکردهای مطالعه و تحلیل که در سنجش‌های مختلف بنا قابلیت استفاده را دارد، بررسی آن به بر پایه عناصر، لایه‌ها و ویژگی‌های مختلف تشکیل‌دهنده و تأثیرگذار آن است. برای نمونه، نارا گرید بر پایه سند نارا، در خصوص مطالعه و سنجش اصالت مکان‌ها بررسی آن‌ها را در جنبه‌های شش‌گانه‌ای پیشنهاد کرده است [۴۹]. فلامکی در آثار خود بخش‌بندی و مطالعه بنا را در پنج شاخه آمیختگی ارائه کرده [۵۰] و همچنین بروکر و استون این بخش‌بندی را بر پایه شش تاکتیک و دوازده شاخه فرمی ارائه کرده‌اند [۵۱].

در این خصوص ازجمله فراگیرترین رویکردها، مطالعه و تحلیل بناها بر اساس لایه‌بندی است که بر پایه مطالعات استوارت براند شکل گرفته و به ویژه در خصوص ساختمان‌های ارزشمند معاصر مورد استفاده قرار گرفته است. در این رویکرد ساختمان را می‌توان در هفت لایه مجزا مورد مطالعه و تجزیه و تحلیل قرار داد. این هفت لایه شامل: ۱. بستر، ۲. سازه، ۳. تأسیسات، ۴. پوسته، ۵. سازمان‌دهی فضایی، ۶. اجسام و مبلمان و ۷. روح مکان می‌باشد [۵۵-۵۲]. در روش ارزیابی بر پایه لایه‌های ساختمانی، ضمن بررسی هر لایه ساختمانی به صورت مجزا، ارزش‌ها و اهمیت هر لایه بر پایه ارزش‌های میراثی سنجیده خواهد شد. بنابراین بنا در هر یک از لایه‌های شکل‌دهنده آن، توسط متخصصان مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفته، ارزش‌های مرتبط با آن شناخته شده و این مطالعه و ارزیابی در نهایت به ارزیابی کلی بنا و بیان اهمیت فرهنگی آن رهنمون می‌گردد. در واقع این فرآیند تحلیل و ارزیابی آثار از ترکیبی از روش‌های پژوهش تفسیری پیروی می‌کند [۵۶]. این رویکرد قابلیت استفاده در انواع گونه‌های ساختمانی شامل خانه‌های مسکونی، دفاتر اداری، ساختمان‌های درمانی، بناهای آموزشی و غیره را دارد. به عبارتی تمامی بناهایی که قابلیت ثبت در مقیاس‌های مختلف دارند را می‌توان بر اساس این رویکرد مورد ارزیابی قرار داد [۵۲]. با توجه به ویژگی‌های

تعریف می‌کند [۵۷] ارزیابی‌های دقیق می‌توانند به عنوان راهنما در فرآیندهای تصمیم‌گیری برای حفظ بناها تأثیرگذار باشد [۵۸]. بنابراین استفاده از چنین رویکرد ارزیابی می‌تواند در حفظ اهمیت و ارزش‌های بنا طی انجام مداخلات آینده نیز مؤثر باشد.

این روش در ارزیابی و همچنین تجربیات بهره‌گیری از آن در آثار میراث معاصر و مدرن، این روش و مشخصه‌های آن به عنوان رویکرد اصلی در بخش ارزیابی چارچوب پیشنهادی ارائه شده است. در شکل ۱ لایه‌های ساختمانی بر پایه این رویکرد ارائه شده است.

لازم به ذکر است از آنجا که نظریه‌های کنونی، حفاظت یا مدیریت میراث را به عنوان "مدیریت متفکرانه تغییر"

شکل ۱. لایه‌های ساختمانی مورد استفاده برای ارزیابی آثار [۵۵-۵۲]

یافته‌ها

پایه تجربیات، فعالیت‌ها و اسناد بین‌المللی چارچوبی پیشنهادی در خصوص این فرایند ارائه گردد. این چارچوب شامل سه حوزه و یا گام مختلف و مرتبط شامل ثبت (به عنوان حمایت سازمانی و قانونی)، شناسایی (به عنوان پایش‌های سیستماتیک آثار) و ارزیابی (به معنای تحلیل و سنجش اهمیت آثار) بوده که مشخصه‌های هر یک از این گام‌ها در چارچوب پیشنهادی بر پایه اسناد، منابع و یا رویکردهای پرکاربرد و معتبر بین‌المللی در عرصه حفاظت از میراث مدرن و معاصر انتخاب و ارائه شده است.

مرور و واکاوی اسناد، بیانیه‌ها و منشورهای مرتبط و تأثیرگذار در حفظ میراث مدرن، بیانگر جایگاه، اهمیت و ضرورت پرداختن به مساله شناسایی و ارزیابی آثار این دوران است. همچنین ثبت، شناسایی و ارزیابی به عنوان نخستین گام‌ها در حفظ و حمایت از آثار و مکان‌های فرهنگی شمرده می‌شود. بنابراین وجود چارچوب‌هایی برای پاسخگویی به گام‌های پیش‌گفته و ارائه روندی نظام‌مند باهدف تسهیل و تدقیق فرایند ارزیابی آثار ضروری می‌نماید. بر همین اساس در این پژوهش تلاش شده تا بر

جدول ۴. صاحب‌نظران و نویسندگان و رویکرد آن‌ها. منبع: نگارندگان

نام	تاریخ	اصول مورد تأکید	مؤلفه‌های کلیدی
تئودور پرودن	۲۰۰۸ ۲۰۱۷	تأکید بر ایده طراحی به عنوان نکته اصلی در معماری مدرن و حفاظت از آن. ضرورت توجه به درک ایده اصلی و خلافتانه طراح نسبت به سایر مؤلفه‌ها از جمله اصالت مصالح در حفاظت از میراث معماری مدرن. ضرورت و اهمیت بحث و بررسی اینکه چه چیزی و چگونه از منظر فرهنگی حفاظت شود.	توجه اصلی به درک ایده اصلی و خلافتانه طرح - بررسی چه و چگونه حفاظت
سوزان مک‌دونالد	۲۰۱۱	تأکید بر نقش چارچوب‌های تماتیک به عنوان ابزاری تخصصی و حرفه‌ای برای شناسایی و ارزیابی منابع میراثی.	نقش و اهمیت چارچوب‌های تماتیک
وسل د. یونگه	۲۰۱۷	اهمیت جنبه‌های اجتماعی، تکنولوژیکی و زیبایی‌شناختی معماری مدرن و معاصر در بستر شکل‌گیری و فرهنگ محلی هر منطقه؛ تفاوت دوره زمانی پیدایش و شکل‌گیری معماری حاصل از جنبش مدرن در هر منطقه.	اهمیت توجه به بستر و فرهنگ محلی هر منطقه - تفاوت دوره زمانی جنبش مدرن در هر منطقه

تفسیر سیستماتیک، چندرشته‌ای و نظام‌مند	تأکید بر تفسیر سیستماتیک و چندرشته‌ای بر پایه دانش تخصصی، همراه با روندی روشن و نظام‌مند برای شناخت و طبقه‌بندی ویژگی‌های خاص و معمول ساختمان‌های میراثی	۲۰۱۷	ماریکه کوپرس
معیارهای نوآوری فنی، اجتماعی و زیبایی‌شناختی	معرفی معیارهای نوآوری فنی، اجتماعی و زیبایی‌شناختی به عنوان مبنای کیفی ارزشمند برای مفهوم مدرنیته و نقش آن در ایجاد فهرست بناها و محوطه‌های مدرن	۲۰۱۷	هوبرت-یان هنکت
رویکردهای تماتیک با شناخت محرک‌های اصلی (اجتماعی، فناوری، سیاسی، اقتصادی)	ضرورت وجود رویکردهای تماتیک برای شناسایی مکان‌های میراثی همراه با تجزیه و تحلیل زمینه‌ها و پیوندهای تاریخی و همچنین با شناخت محرک‌های اصلی اجتماعی، فناوری، سیاسی و اقتصادی	۲۰۲۱	سوزان مارسدن، پیترا اشپییریت

"چارچوب تماتیک تاریخی قرن بیستم" مورد استفاده قرار گرفته است. این رویکرد از ۱۰ تم کلی، شامل زیرمجموعه‌ها و بر اساس آن، گونه‌های ساختمانی مربوط به آن تشکیل یافته است.

حوزه یا گام ارزیابی در این چارچوب شامل رویکرد مطالعه و ارزیابی اثر بر پایه لایه‌های بنا قرار گرفته که نخستین بار توسط استورات براند ارائه و سپس در منابع مختلف با ویرایش‌هایی به کار گرفته شده است. در چارچوب پیشنهادی حاضر این لایه‌ها برگرفته از منابع مرتبط به میراث معماری مدرن و معاصر ارائه شده است. در این رویکرد، ضمن مطالعه و بررسی بنا بر پایه لایه‌های شکل‌دهنده آن، ارزش‌های مربوط به هریک از این لایه‌ها تعریف و بر این اساس ارزیابی بنا و اهمیت فرهنگی آن بیان می‌گردد. این لایه‌ها بر پایه ویژگی‌ها و نیازهای احتمالی قابل ویرایش و به‌روزرسانی هستند.

جدول ۵. فرآیند ارزیابی میراث معماری معاصر. گردآورنده: نگارندگان

در حوزه و گام ثبت آثار با توجه به بستر و مقیاس چارچوب پیشنهادی، کنوانسیون میراث جهانی و معیارهایی از دستورالعمل اجرایی آن که از ابتدا تاکنون در ثبت مکان‌های مربوط به جنبش مدرن مؤثر بوده‌اند در نظر گرفته شده است. با توجه به مطالعه و بررسی آثار مدرن ثبت شده این موارد معیارهای (i)، (ii)، (iv) و (vi) را در برمی‌گیرد. معیارهای ثبت در هر بستر یا منطقه تابع قوانین مصوب آن بوده و معمولاً به صورت کلی و به منظور دربرگرفتن کلیه آثار فرهنگی دارای اهمیت آن تدوین شده است. بنابراین در صورت استفاده از چارچوب در سطوح ملی و منطقه‌ای لازم است معیارهای مورد نظر بر اساس دستورالعمل‌های آن بستر، کشور و یا منطقه تدقیق و تطبیق گردد.

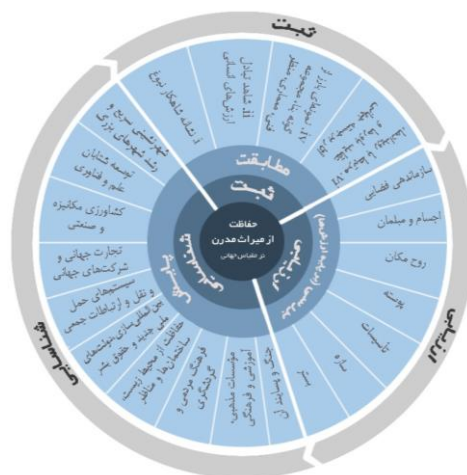
در چارچوب پیشنهادی حوزه و گام شناسایی بر مبنای رویکردهای تماتیک تاریخی ارائه شده و در این خصوص سند منتشر شده توسط موسسه گتی در ۲۰۲۱ با عنوان

حوزه	ثبت	شناسایی	ارزیابی
تعریف	ثبت به معنای قرارگرفتن در فهرست‌های رسمی در سطوح بین‌المللی، ملی و منطقه‌ای بر پایه معیارهای از پیش تدوین شده است. ثبت سبب ایجاد حمایت‌های قانونی از مکان می‌شود.	شناسایی به معنای پایش‌های سیستماتیک در راستای تهیه و توسعه فهرست مکان‌های دارای اهمیت فرهنگی است. تهیه این فهرست‌ها تأثیر فرهنگی و در صورت ثبت مکان تأثیرات حقوقی در حفظ بنا را به دنبال خواهد داشت.	ارزیابی به معنای تجزیه و تحلیل یک مکان به منظور شناخت، تفسیر و درک اهمیت یا سایر ویژگی‌های آن است. ارزیابی امکان تحلیل‌های تطبیقی مکان در راستای شناسایی آثار با اهمیت فرهنگی را فراهم می‌نماید.
نمونه‌های موجود	معیارهای ثبت میراث جهانی معیارهای ثبت و فهرست ملی کشورها معیارهای ثبت ایالتی (در برخی کشورها)	چارچوب زمانی-منطقه‌ای ایکوموس مطالعه تماتیک تیکی در مورد میراث صنعتی؛ تیکی چارچوب تماتیک تاریخی قرن بیستم؛ موسسه گتی برنامه حفاظت از میراث ملی؛ چارچوب شناسایی؛ میراث انگلستان چارچوب تماتیک تاریخی ویکتوریا، شورای میراث ویکتوریا، استرالیا	رویکرد ناراگرید در ارزیابی اصالت شاخه‌های آمیختگی (بر پایه نظریات دکتر فلامکی) لایه‌های ساختمانی استورات براند تدوین مجدد لایه‌های ساختمانی استورات براند؛ دانشگاه دلفت
رویکرد و گزینه مورد استفاده	معیارهای ثبت میراث جهانی (معیارهای مؤثر در ثبت میراث معماری مدرن)	چارچوب تماتیک تاریخی قرن بیستم؛ موسسه گتی	ارزیابی بر پایه لایه‌های ساختمانی استورات براند و رویکرد دانشگاه دلفت برای آثار مدرن و معاصر

شرح موارد رویکرد/گزینیه (i) نشانه شاهکار نبوغ خلاقانه بشر باشد. (ii) شاهد تبادل ارزش‌های انسانی طی یک دوره زمانی خاص یا در یک محدوده فرهنگی از جهان، که باعث پیشرفتی در زمینه‌های معماری یا فنی، آثار بزرگ هنری، شهرسازی یا طراحی مناظر شده باشد. (iv) نمونه‌ای بارز از گونه‌ای از بنا یا مجموعه‌ای فنی یا معماری و یا منظر باشد که نماینده مرحله یا مراحل مهمی از تاریخ بشر هستند. (vi) به صورت مستقیم و یا ملموس، با رویدادها و یا سنت‌های زیست، عقاید، باورها و یا آثار هنری و ادبی با اهمیت برجسته جهانی مرتبط باشد.	- شهرنشینی سریع و رشد شهرهای بزرگ - توسعه شتابان علم و فناوری - کشاورزی مکانیزه و صنعتی - تجارت جهانی و شرکت‌های جهانی - سیستم‌های حمل و نقل و ارتباطات جمعی - بین‌المللی‌سازی، دولت‌های جدید و حقوق بشر - حفاظت از محیط زیست، ساختمان‌ها و مناظر - فرهنگ مردمی و گردشگری - مؤسسات مذهبی، آموزش و فرهنگی - جنگ و پسایند آن	یونسکو، کنوانسیون در مورد حفاظت از میراث فرهنگی و طبیعی جهانی. پاریس. ۱۹۷۲. - مرکز میراث جهانی یونسکو، دستورالعمل‌های عملیاتی برای اجرای کنوانسیون میراث جهانی. پاریس. ۱۹۷۸. - کوته م. میراث جهانی، ایده‌ها و معیارها. تجهیز مجدد میراث صنعتی: راهنمای تیکی برای حفاظت از میراث صنعتی، گردآورنده: جیمز دوت. تیکی. ۲۰۱۲: ۱۶۷-۱۷۳. - یوکیلتهو تی. میراث جهانی: مشاهدات در تصمیمات مربوط به میراث فرهنگی. مدیریت میراث فرهنگی و توسعه پایدار. ۲۰۱۱: ۶۱-۷۴.
- کوپپرز م، یونگه و. طراحی از میراث: استراتژی‌های حفاظت و تغییر. دانشگاه فنی دلفت. ۲۰۱۷. - گورگولسکی م. نجات منابع: معماری استفاده مجدد. واپلی. دانشگاه پلی تکنیک رابرسون. تورنتو. ۲۰۱۷. - دوگلاس ج. انطباق ساختمان. روتلج. ۲۰۰۲. - اشمیت ر، وایبک ک، آستین س. ارزیابی سازگاری یک ساختمان صنعتی با استفاده از ماتریس ساختار وابستگی. مدیریت ساخت و اقتصاد. ۲۰۱۴: ۳۲(۱-۲): ۱۶۴-۱۸۲.	- مک‌دونالد س، اوسترگن گ. توسعه چارچوب تمانیک تاریخی برای ارزیابی اهمیت میراث فرهنگی قرن بیستم. موسسه حفاظت گتی. ۲۰۱۱. - مارسدن س، اسپیریت پ. چارچوب تمانیک تاریخی قرن بیستم: ابزاری برای ارزیابی مکان‌های میراثی. ۲۰۲۱: ۲۱۰-۱.	منابع

تأثیرگذاری آن‌ها بر یکدیگر به ویژه تأثیر گام‌های ارزیابی و شناسایی در ثبت وجود دارد. درعین حال هر سه این حوزه‌ها پیش‌زمینه حفاظت و حمایت از آثار دارای اهمیت فرهنگی را فراهم می‌آورد.

در شکل ۲ با تلفیق و ترکیب این حوزه‌ها و گام‌ها چارچوب پیشنهادی فرآیند ارزیابی میراث معماری مدرن ارائه شده. در این چارچوب هر یک از گام‌ها یا حوزه‌ها می‌تواند به صورت جداگانه انجام یافته و درعین حال امکان

شکل ۲. چهارچوب فرایند ارزیابی میراث معماری معاصر، گردآوری و تنظیم: نگارندگان

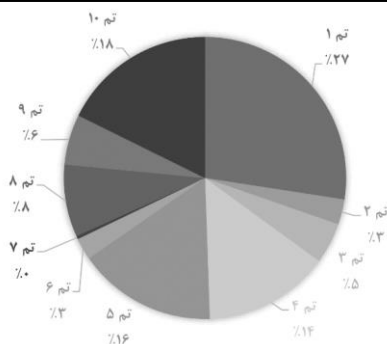
بخش شناسایی مورد بررسی قرار گرفته است. این بازه زمانی از نیمه دوم سال ۱۳۹۸ تا نیمه دوم سال ۱۴۰۱ انتخاب شده است. دلیل انتخاب این بازه مصوبه‌هایی است که در این دوره زمانی به تصویب و اجرا رسیده که به نظر می‌رسد تأثیر مستقیمی بر تسهیل فرآیند شناسایی و ثبت میراث معاصر دارد؛ "دستورالعمل تعیین آثار واجد ارزش

همان‌گونه که مشاهده می‌گردد، چارچوب ارائه شده سه بخش متفاوت را در روند شناسایی و ثبت و ارزیابی آثار معرفی می‌نماید که بر پایه نیاز هر کدام از بخش‌ها می‌تواند به تنهایی و یا در توالی با سایر بخش‌ها مورد استفاده قرار گیرد. برای مطالعه کاربرد یکی از ابعاد آن، دامنه‌ای از بناهای معاصر ایران که در بازه زمانی مشخصی به ثبت رسیده‌اند در

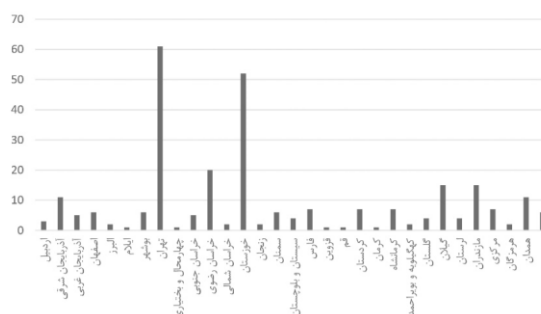
شامل ۱۷۴ اثر ملی و ۱۰۳ اثر واجد ارزش تاریخی فرهنگی در این فهرست شناسایی شد. در مرحله بعد تم‌های هر کدام از آثار بر اساس بخش شناسایی چهارچوب ارائه شده و بر پایه نوع کاربری بناها در بستر مکانی و نقش آن‌ها، تبیین و بر این اساس امکان بررسی و مقایسه این آثار فراهم گردید. نتیجه این بررسی به همراه میزان بناهای ثبت‌شده در این دامنه از هر استان در جدول ۶ و شکل‌های ۳ تا ۶ ارائه‌شده است.

جدول ۶. بررسی آثار ثبت‌شده معاصر ایران در بازه یاد شده بر اساس بخش شناسایی چهارچوب. منبع: نگارندگان

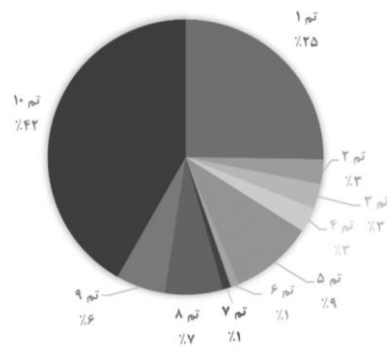
مجموع آثار ثبت‌شده	آثار واجد ارزش تاریخی فرهنگی	آثار ملی	تم‌های شناسایی / نوع ثبت
۷۶	۲۶	۵۰	تم ۱ - شهرنشینی و شهرهای بزرگ
۸	۳	۵	تم ۲ - توسعه علم و فناوری
۱۳	۳	۱۰	تم ۳ - کشاورزی صنعتی
۴۰	۳	۳۷	تم ۴ - تجارت و شرکت‌های جهانی
۴۴	۱۰	۳۴	تم ۵ - حمل‌ونقل و ارتباطات جمعی
۷	۱	۶	تم ۶ - بین‌المللی‌سازی و دولت‌های ملی جدید
۱	۱	۰	تم ۷ - حفاظت از محیط زیست، بناها و مناظر
۲۳	۷	۱۶	تم ۸ - فرهنگ مردمی و گردشگری
۱۶	۶	۱۰	تم ۹ - مؤسسات مذهبی، آموزشی و فرهنگی
۴۹	۴۳	۶	تم ۱۰ - جنگ و پسایند آن
۲۷۷	۱۰۳	۱۷۴	جمع

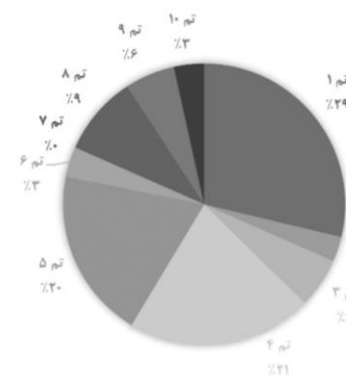
شکل ۳: نسبت تم‌های آثار ثبتی (ملی و واجد ارزش) معاصر انتخابی برپایه بخش شناسایی چهارچوب. منبع: نگارندگان

شکل ۴: نسبت آثار ثبتی معاصر انتخابی برپایه موقعیت جغرافیایی. منبع: نگارندگان

شکل ۵: نسبت تم‌های آثار ثبت "واجد ارزش" معاصر انتخابی برپایه بخش شناسایی چهارچوب. منبع: نگارندگان.

شکل ۶: نسبت تم‌های آثار ملی "معاصر انتخابی برپایه بخش شناسایی چهارچوب. منبع: نگارندگان

بحث و نتیجه‌گیری

ثبت، شناسایی و ارزیابی به عنوان گام‌های نخستین و اساسی در حفاظت از آثار و مکان‌های دارای اهمیت فرهنگی محسوب شده و تأثیر فرهنگی و یا قانونی مستقیمی را در این زمینه دارا هستند. در عرصه حفاظت از میراث معماری مدرن و معاصر با توجه به چالش‌های گوناگون از جمله تعدد آثار و نزدیک بودن زمان ساخت آن‌ها به ما، نسبت به آثار دوران تاریخی پیش از آن، مسأله شناسایی و سنجش آثار امری ضروری و لازم و از نیازهای پایه‌ای این عرصه به شمار می‌رود، چرا که بسیاری از آثار و بناهای این دوران به دلایل پیش‌گفته به صورت جدی در معرض تهدید تغییرهای بنیادین و یا تخریب قرار دارند. بر این اساس وجود چارچوب‌هایی که فرایند ارزیابی این آثار را مشخص و تدقیق نماید، ضرورت داشته و می‌تواند نقش مهمی در این زمینه ایفا نماید. چنین چارچوبی لازم است از جنبه‌های

بررسی و مقایسه نسبت آثار ثبت شده بر پایه تم‌های ارائه‌شده، نشان می‌دهد که تم یک (شهرنشینی) بیشترین تعداد را داراست. پس از آن تم‌های ۱۰، ۵ و ۴ نسبت زیادی از بناها را به خود اختصاص داده‌اند. با این حال این نسبت‌ها در نمودارهای جداگانه آثار ثبت شده در فهرست آثار ملی و آثار ثبت شده در فهرست آثار واجد ارزش تاریخی فرهنگی تفاوت عمده‌ای داراست. علاوه بر این، برخی تم‌ها همچون ۲، ۳، ۶، ۷ درصد کمی از آثار ثبت‌شده را شامل می‌شوند. بنابراین به نظر می‌رسد این احتمال وجود دارد که بخشی از بناهای مختلف که مشمول این تم‌ها می‌شوند کمتر موردتوجه قرار گرفته و لازم است، شناسایی آثار و بناهای متناظر با این تم‌ها در بستر کشور مورد بررسی قرار گیرد. با این حال نیاز به بازتعریف و تدوین تم‌ها با شرایط و ویژگی‌های فرهنگی-تاریخی ایران در تدقیق چنین رویکردی و به دست آمدن نتایج دقیق‌تر ضروری می‌نماید.

باید در نظر داشت که معماری مدرن و معاصر به همان نسبت که جنبه‌ها و ویژگی‌ها و رویکردهای جهانی و بین‌المللی داشته و دارای خصیصه‌های مشترکی در سراسر دنیا است، به همان نسبت نیز دارای جنبه‌ها و ویژگی‌های منطقه‌ای بوده که در طول زمان شکل‌گیری و تداوم آن تأثیرگذار بوده‌اند. بر این اساس وجود چهارچوب یا چهارچوب‌هایی که به صورت خاص آثار معاصر ایران را مد نظر قرار دهد ضروری به نظر می‌رسد. بنابراین به‌روزرسانی و تدوین این چهارچوب بر پایه ویژگی‌ها و خصوصیات معماری معاصر ایران می‌تواند گام‌های بعدی پژوهش را در بر گیرد.

تأییدیه‌های اخلاقی: نویسندگان با اعلام موافقت خود مبنی بر ارسال این مطالعه به نشریه نقش‌جهان، مطالعات نظری و فناوری‌های نوین معماری و شهرسازی تعهد می‌کند که این مقاله در زمان ارسال برای این نشریه در هیچ نشریه ایرانی یا غیر ایرانی در حال بررسی نبوده و تا تعیین تکلیف قطعی در این نشریه برای هیچ نشریه ایرانی یا غیر ایرانی دیگری ارسال نخواهد شد.

تعارض منافع: این مقاله برگرفته از رساله دکتری هادی نادری است که در دانشکده معماری دانشگاه تهران به راهنمایی دکتر پیروز حناچی و دکتر حامد مظاهریان در حال انجام است.

سهم نویسندگان در مقاله: نویسنده اول، پژوهشگر اصلی، برداشت و تحلیل منابع، تدوین محتوا با سهم ۳۴٪؛ نویسنده دوم، شامل تحلیل داده‌ها و نظارت بر درستی فرآیند انجام پژوهش با سهم ۳۳٪؛ نویسنده سوم شامل کنترل داده‌های نظری، تحلیل فرآیندها و مدیریت نتایج با سهم ۳۳٪.

منابع مالی/حمایت‌ها: هزینه‌های مربوط به این مطالعه به عهده نویسندگان بوده است.

مختلف به موضوع پرداخته و همچنین سطوح مختلف شناسایی و یا به عبارتی سطوح مختلف تصمیم‌گیری برای حمایت‌های قانونی یا فرهنگی را مد نظر قرار دهد. در سال‌های اخیر نیز مطالعات و اقدامات متعددی در این خصوص در سطح بین‌المللی انجام شده است. با توجه به اینکه جنبش معماری مدرن و تحولات مربوط به آن دارای اشتراک در سطح جهانی است، الگوها و چهارچوب‌هایی که فرآیند شناسایی و ارزیابی این آثار را در سطح جهانی و بر پایه مطالعات انجام شده ارائه نمایند، بستر مناسبی را برای این فرآیند نه تنها در سطح جهانی بلکه در سطوح ملی و منطقه‌ای فراهم می‌آورد.

در پژوهش حاضر با بررسی رویکردهای مختلفی که در زمینه‌های شناسایی آثار انجام شده، چهارچوب پیشنهادی فرآیند ارزیابی این آثار با در نظر گرفتن سه سطح و عرصه متفاوت ارزیابی، شناسایی و ثبت ارائه شده است. بخش ارزیابی این چهارچوب، هر اثر را بر پایه رویکرد و نظام لایه‌های ساختمانی آن مورد بررسی قرار می‌دهد. در بخش شناسایی، رویکرد تم‌های تاریخی مورد استفاده قرار گرفته که در نهایت با بررسی مقایسه‌ای آثار در این تم‌ها می‌توان اطلاعات مفیدی در خصوص تحلیل و بررسی و یا ایجاد فهرست‌های رسمی و غیررسمی آثار معاصر به دست آورد. در پایان، بخش ثبت، بنا بر زمینه و بستر مورد استفاده، شامل قوانین ثبت آثار در آن بستر و مرتبط با میراث معماری معاصر است. برای بررسی کارکرد بخش شناسایی این چهارچوب، به عنوان یکی از پرکاربردترین رویکردها، آثار ثبت شده معاصر ایران در بازه زمانی دوساله و شامل هر دو فهرست آثار ملی و آثار واجد ارزش تاریخی فرهنگی مورد بررسی قرار گرفت. این بررسی بیانگر وجود تفاوت‌ها و کمبودهایی از نظر تعداد و تناسب در برخی از تم‌ها به‌ویژه تم‌های ۲، ۳، ۶ و ۷ نسبت به سایر تم‌های چهارچوب است. این تفاوت می‌تواند گویای نیاز به بررسی و شناسایی آثار مرتبط با تم‌های مذکور و پایش دقیق‌تر و هدفمندتر در این زمینه باشد.

- The Journal of Preservation Technology, 48(2-3), 9-12, 2017.
<https://www.jstor.org/stable/26250094>
9. Prudon T., Preservation, design and modern architecture: the challenges ahead, Journal of Architectural Conservation, 23(1-2), 1-9, 2017.
<https://doi.org/10.1080/13556207.2017.1327193>
 10. Bronson S.D. and Jester T.C., Conserving the Built Heritage of the Modern Era: Recent Developments and Ongoing Challenges, APT Bulletin: The Journal of Preservation Technology, 28(4), 4-12, 1997.
<https://doi.org/10.2307/1504588>
 11. Rich G., Renewing Modernism: emerging principles for practice, Journal of Architectural Conservation, 23(1-2), 116-140, 2017.
<https://doi.org/10.1080/13556207.2017.1326552>
 12. Denison E., Modern Heritage, the Other, and the Anthropocene, Built Heritage, 2(4), 31-41, 2018.
<https://doi.org/10.1186/BF03545682>
 13. Blake j., On Defining the Cultural Heritage, British Institute of International and Comparative Law Quarterly, 49(1), 61-85, 2000.
<https://doi.org/10.1017/S002058930006396X>
 14. Prudon T., Preservation of Modern Architecture, John Wiley and Sons, New York, 2008.
<https://www.wiley.com/en-us/Preservation+of+Modern+Architecture-p-9780471662945>
 15. Iamandi C., The Charters of Athens of 1931 and 1933: Coincidence, controversy and convergence, Conservation and Management of Archaeological Sites, 2(1), 17-28, 1997.
<https://doi.org/10.1179/135050397793138934>
 16. Jokilehto J., The context of the Venice Charter (1964), Conservation and Management of Archaeological Sites, 2(4), 229-233, 1998.
<https://doi.org/10.1179/135050398793138762>
 1. MacDonald S, Burke S, Lardinois S, et al. Recent Efforts in Conserving 20th-Century Heritage: The Getty Conservation Institute's Conserving Modern Architecture Initiative, Built Heritage, 2(2): 62-75, 2018.
<https://doi.org/10.1186/BF03545694>
 2. Coutinho B., Why Preserve Modern Now?, Docomomo Journal, 46, 6-9, 2012.
<https://doi.org/10.52200/46.A.RNQ217BP>
 3. Pizzigatti C, Franzoni E. The problem of conservation of XX century architectural heritage: The fibreglass dome of the woodpecker dance club in Milano Marittima (Italy), Journal of Building Engineering, 42: 102476, 2021.
<https://doi.org/10.1016/j.job.2021.102476>
 4. Tostões A., Modern Built Heritage Conservation Policies: How to Keep Authenticity and Emotion in the Age of Digital Culture, Built Heritage, 2, 17-34, 2018.
<https://doi.org/10.1186/BF03545691>
 5. JESTER T.C. and FIXLER D.N., Modern Heritage: Progress, Priorities, and Prognosis. APT Bulletin: The Journal of Preservation Technology, 42(2-3), 3-8, 2011.
<http://www.jstor.org/stable/41228977>
 6. Jonge W., Sustainable renewal of the everyday Modern, Journal of Architectural Conservation, 23(1-2): 62-105, 2017.
<https://doi.org/10.1080/13556207.2017.1326555>
 7. Vanlaethem F., The difficulté d'être of the modern heritage, The Journal of Architecture, 9(2), 157-171, 2004.
<http://dx.doi.org/10.1080/1360236042000230198>
 8. Elefante C., Changing World, Evolving Value: A Historic Preservation Roadmap Toward 2050, APT Bulletin:

25. Docomomo Iran, Statement on Conservation of 20th Century Heritage from Architecture to Landscape, Tehran 2019.
https://www.docomomo.ir/site/pdf/ICC_20CH_Statement.pdf
26. ICOMOS International, The Cádiz Document: InnovaConcrete Guidelines for the Conservation of Concrete Heritage, Valencia 2021.
https://isc20c.icomos.org/wp-content/uploads/2022/02/The_Cadiz_Document_Web.pdf
27. Hari S., Heritage Listing: The beginning of a Heritage Conservation Strategy. GCDR Research output E-050. 2015.
<https://www.gdrc.org/heritage/heritage-listing.html>
28. van Lanen R.J., van Beek R. and Kosian M.C., A different view on (world) heritage, The need for multi-perspective data analyses in historical landscape studies: The example of Schokland (NL), Journal of Cultural Heritage, 53, 190-205, 2021.
<https://doi.org/10.1016/j.culher.2021.11.011>
29. Stylianidis E., Photogrammetric Survey for the Recording and Documentation of Historic Buildings, Springer, Switzerland, 23-25, 2020.
<https://doi.org/10.1007/978-3-030-47310-5>
30. Chalana M. and Sprague T., Beyond Le Corbusier and the modernist city: reframing Chandigarh's 'World Heritage' legacy, Planning Perspectives, 28(2), 199-222, 2012.
<http://dx.doi.org/10.1080/02665433.2013.737709>
31. Schmutz V. and Elliott M., World heritage and the scientific consecration of 'outstanding universal value', International Journal of Comparative Sociology, 58(2), 140-159, 2017.
<https://doi.org/10.1177/0020715217703778>
32. Hanachi P. and Eshrati P., Investigating the Main Challenges of Cultural Landscape Concept by Focusing on Analysis of Eighteen-year Experience
17. O'Connor P., Heritage Conservation in Australia: A Frame in Flux, Journal of Architectural Conservation, 6(1), 56-72, 2000.
<https://doi.org/10.1080/13556207.2000.10785261>
18. FadaeiNezhad S. and Eshrati P., Analysis of Authenticity Recognition Components in Cultural Heritage Conservation. Honar-Ha-Ye-Ziba: Memory Va Shahrsazi, 19(4), 77-86, 2015. [Persian]
<https://dx.doi.org/10.22059/jfaup.2015.55697>
19. Guillet A., Docomomo International, Journal of Architectural Conservation, 13(2), 151-156, 2007.
<http://dx.doi.org/10.1080/13556207.2007.10785002>
20. Douet J., Industrial Heritage Re-tooled: The TICCIH guide to industrial heritage conservation, Routledge, New York, 2016.
<https://doi.org/10.4324/9781315426532>
21. Kuban N. and Pretelli M., Industrial Heritage Assessment and Guidelines for the Architectural Conservation of Hydroelectric Plants, International Journal of Architectural Heritage, 15(10), 1526-1546, 2019.
<https://doi.org/10.1080/15583058.2019.1707329>
22. Ghanbari A., Industrial Heritage in Historical Urban Landscapes; the Role of Sugar Factory in Urban Landscape of Varamin, MANZAR-the Scientific Journal of landscape, 10(43), 24-31, 2018.
<https://dx.doi.org/10.22034/manzar.2018.68623>
23. Docomomo China, Xi'an declaration on the conservation of modern heritage in different contexts, Xi'an, 2013.
<https://www.docomomo.pt/news/international/2013-xian-international-conference-on-modern-architectural-heritage>
24. Zhang S., The Preservation of 20th-Century Architectural Heritage in China: Evolution and Prospects, Built Heritage, 2(2), 4-16, 2018.
<https://doi.org/10.1186/BF03545690>

- Comparison of Louis Kahn's Commercial and Institutional Projects, *Docomomo Journal*, 58, 6–11, 2018. <https://doi.org/10.52200/58.A.09IB6G5G>
41. Kumar V.K., A conceptual framework to approach conservation of Indian modernist heritage, ARCC Conference Repositor, Temple University, USA, 1-8, 2018. <https://arcc-journal.org/index.php/repository/article/view/526>
 42. Macdonald S. and Ostergren G., Developing an Historic Thematic Framework to Assess the Significance of Twentieth-Century Cultural Heritage, The Getty Conservation Institute, Los Angeles. 2011. https://www.getty.edu/conservation/publications_resources/pdf_publications/developing_historic.html
 43. Jokilehto J., The World Heritage List: Filling the gaps - An action plan for the future. *Monuments and Sites*, 1-111, 2015. <https://doi.org/10.11588/monstites.2005.0.21801>
 44. English heritage, The National Heritage Protection Plan Framework, London, 2012. <https://historicengland.org.uk/images-books/publications/nhpp-plan-framework>
 45. Feller L. and Miller P., Public history in the parks: history and the National Park Service, American Historical Association: Perspectives, 2000. www.historians.org/perspectives/issues/2000/0001/0001pub1.cfm
 46. Clayworth P., Historic heritage thematic frameworks: Their use as tools for management and interpretation. 2008 Jan 1: 1-56. https://www.researchgate.net/publication/291851435_Historic_heritage_thematic_frameworks_Their_use_as_tools_for_management_and_interpretation
 47. Marsden S. and Spearritt P., The Twentieth-Century Historic Thematic Framework: A Tool for Assessing Heritage Places, Getty Conservation of This Concept in UNESCO World Heritage Center, *Journal of architecture and urban planning*, 4(7), 147-163, 2012. [Persian] <https://dx.doi.org/10.30480/aup.2012.168>
 33. Fardanesh F., World Heritage Conservation and Management A Survey in Higher Education, *Soffeh*, 24(1), 95-99, 2014. [Persian] <https://dori.net/dor/20.1001.1.1683870.1393.24.1.7.6>
 34. Normandin K., The Stewardship of Modern Heritage: Looking Forward, *APT Bulletin: The Journal of Preservation Technology*, 49(2-3), 45-54, 2018. <https://www.jstor.org/stable/26502502>
 35. Schlee A.R. and Ficher S., Listing and Protecting the MoMo: Brazil/Brasilia, *Docomomo Journal*, 43, 6–7, 2010. <https://doi.org/10.52200/43.A.L0L9Z1KH>
 36. Rezaei Ghahroodi S. and Mahdavinnejad M. Reviewing and Implementing International Valuation Criteria for Industrial Architectural Heritage, *Maremat va Me'mari-e Iran*, 9(17), 21-38, 2019. [Persian] <http://dori.net/dor/20.1001.1.23453850.1398.9.17.4.0>
 37. Moravčíková H., Is there something behind the Iron Curtain? Documentation and conservation of Modernism in former Eastern Europe, *Docomomo Journal*, 59, 4–5, 2018. <https://doi.org/10.52200/59.A.CRLKS56S>
 38. Dunnett J., Conservation or Change for Works of the Modern Movement, *Docomomo Journal*, 58, 86–87, 2018. <https://doi.org/10.52200/58.A.RJLKET21>
 39. Henket H.-J., When the Oppressive New and the Vulnerable Old Meet; a Plea for Sustainable Modernity, *Docomomo Journal*, 52, 14–19, 2015. <https://doi.org/10.52200/52.A.TBI500GF>
 40. Desbrisay L.L., What Decides “Heritage”? Lessons from a

- dependency structure matrices, Construction Management and Economics, 32(1-2), 160-182, 2014.
<http://dx.doi.org/10.1080/01446193.2013.847274>
56. Clarke N., Kuipers M. and Stroux S., Embedding built heritage values in architectural design education, International Journal of Technology and Design Education, 30, 867-883, 2020.
<https://doi.org/10.1007/s10798-019-09534-4>
57. Veldpaus L. and Roders P., Historic urban landscapes: an assessment framework part II, Proceedings of the sustainable architecture for a renewable future (PLEA 2013), Technische Universität München, Munich, 1-5, 2013.
<https://research.tue.nl/files/3693559/376129496053604.pdf>
58. Mrak I., A Methodological Framework Based on the Dynamic-Evolutionary View of Heritage, Sustainability, 5(9), 3992-4023, 2013.
<https://doi.org/10.3390/su5093992>
59. Ministry of Cultural Heritage, Tourism and Handicrafts, Guidelines for Determining Works of Cultural and Historical Significance, Tehran, 2019.
<https://tehran.mc.th.ir/LinkClick.aspx?fileticket=0gomUkmvVFo%3d&tabid=199&portalid=0&mid=697>
60. Ministry of Cultural Heritage, Tourism and Handicrafts, General Criteria for Registration of Immovable Historical and Cultural Monuments, Tehran, 2020.
<https://tehran.mc.th.ir/LinkClick.aspx?fileticket=Vg16ErFilUM%3d&tabid=199&portalid=0&mid=697>
- Institute, Los Angeles, 1-210, 2021.
https://hdl.handle.net/10020/gci_pubs_historic_thematic_framework_tool
48. Sokołowicz M. and Przygodzki Z., The value of ambiguous architecture in cities; The concept of a valuation method of 20th century post-socialist train stations, Cities, 104:1-15, 2020.
<https://doi.org/10.1016/j.cities.2020.102786>
49. Eshrati P., Fadaei Nezhad S., Eftekhari S. and Azad M., Evaluation of authenticity on the basis of the Nara Grid in adaptive reuse of Manochehri Historical House Kashan, Iran, International Journal of Architectural Research, 11(3), 214-230, 2017.
<http://dx.doi.org/10.26687/archnet-ijar.v11i3.1276>
50. Varmaghani H., Study of Components Reading in the Individual-Collective Space of the Courtyard in Traditional House (Historical Houses of Central Iran in the Qajar and Safavid Eras), Life Space, 1(1), 117-138, 2021. [Persian]
http://lsj.qiau.ac.ir/article_681541.html
51. Brooker G. and Stone S., rereadings: Interior architecture and the design principles of remodelling existing buildings, RIBA Enterprises Ltd, London, 2014.
https://www.academia.edu/172050/Rereadings_Interior_Architecture_and_the_Principles_of_Remodelling_Existing_Buildings
52. Kuipers M. and de Jonge W., Designing from Heritage: Strategies for Conservation and Conversion, Delft University of Technology, Delft, 2017.
<http://resolver.tudelft.nl/uuid:dd8fdf31-67f2-47e1-bd9c-d22c4498d277>
53. Gorgolewski M., Resource salvation: the architecture of reuse, Wiley, Ryerson Polytechnic University, Toronto, 2017.
<https://doi.org/10.1002/9781118928806>
54. Douglas J. Building Adaptation (2nd ed.). Routledge. 2002.
<https://doi.org/10.4324/9780080458519>
55. Schmidt R., Vibaek K. and Austin S., Evaluating the adaptability of an industrialized building using